

פרשת תצוה

להעלות נר תמיד (כז, כ)

כתוב במסכת שבת כב ע"ב: "וכי לאורה הוא צריך? והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו. אלא, עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל".

תמהו התוספות (שם ד"ה וכי): מדוע נקטה הגמרא דוקא את אותם ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, הרי בכל יום ויום מאז בריאת העולם מאיר לנו ה' ברחמיו. ותרצו, באותם ארבעים שנה לא האיר הקב"ה לישראל באור רגיל, במדבר נתן הקב"ה לישראל עיני 'רנטגן', אדם היה מביט בטפיח ויודע מה שבתוכו, בחבית ויודע מה בתוכה.

והנה, בזמן שהיתה הסנהדרין קימת, היו דנים דיני נפשות. אם נתאר לעצמנו אדם שכל חייו הגה בתורה, יהודי בן שמונים וכמה, תלמיד חכם מגדולי האמה, וכעת יושב הוא בראש הסנהדרין והורג בני אדם, לשם מה הוא צריך את זה?

אלא, באמת הקב"ה לא צריך אותנו כדי להעניש את החוטאים, הגמרא (כתבות ל ע"א) אומרת שגם בימים אלו שכבר בטלה הסנהדרין, דיני ארבע מיתות לא בטלו, מי שנתחייב סקילה - או נופל מן הגג או חיה דורסתו, ומי שנתחייב שריפה - או נופל בדליקה או נחש מכישו, ומי שנתחייב הריגה - או נמסר למלכות או ליסטים באין עליו, ומי שנתחייב חנק - או טובע בנהר או מת בסרוני [-אסכרה].

אך אם כך ציונו הקב"ה - זו מצוה! אם יהודי חילל שבת או רצח מישהו, צריך להרג אותו! התורה היא זו שציותה אותנו להעמיד דינים, לעשות סנהדרין ולהרג את מי שמחייב מיתה.

למרות זאת, במשנה (מכות ז ע"א) מבאר, שבית דין לא היו ממהרים להרג בני אדם. עד כדי כך, שסנהדרין שהיתה הורגת פעם אחת בשבעים שנה, כבר היתה מכונה 'בית דין חובלנית'. יתר על כן העידו על עצמם רבי עקיבא ורבי טרפון, שאילו היו יושבים בסנהדרין לא היו הורגים הם אדם לעולם!

תמהה על כך הגמרא, כיצד יתכן הדבר, הרי עינינו הרואות מעשי רציחה כמעט בכל יום ויום? מבארת הגמרא: גם אם היה מזדמן לפניהם אדם שרצח בעדים והתראה, היו הם שואלים את העדים: מנין לכם שהנרצח לא היה טרפה, ולכך לא יעזור אפילו נתוח שלאחר המוות, כיון שתמיד אפשר לטען שאולי היה לו נקב בלב בדיוק באותו מקום שהחרב ננעה.

אף לגבי מחלל שבת, כתבו התוספות שהיו הם יכולים לשאול את העדים, שמא המחלל היה טרפה, וכיון שכך לא שייך בעדות זו דיני הזמה, כיון שתמיד יוכלו העדים לטען 'גברא קטילא בעינן למקטל', ואם לא שייך בעדות זו דיני הזמה, נקראת היא 'עדות שאי אתה יכול להזמה', ועדות כזו אינה נחשבת לעדות.

אמנם, תמהו האחרונים: כיצד יכלו רבי עקיבא ורבי טרפון להעיד על עצמם שאילו היו יושבים בסנהדרין לא היה נהרג שם אדם מעולם, וכי גדולים הם ממה רבנו שהרג את המקושש במדבר?

לפי דברי התוספות שהובאו לעיל, תרץ רבי יצחק שמעלקיס זצ"ל בספרו 'בית יצחק' (שו"ת, יו"ד סי' לט אות ח'): אין להשוות בין דור המדבר לדורות שאחריו, במדבר יכול היה משה להרוג את המקושש, כיון שהאיר שם אור כה עצום שיכלו לראות על ידו אפילו מה שבטפיח ובחבית, ואם כן, ודאי שאלו היה המקושש טרפה היו רואים זאת עליו מבחוץ. כיון שכך, יכלו העדים להעיד עליו, ולא היתה זו בגדר עדות שאי אתה יכול להזמה, ולכן היה אפשר להרגו. אך בדורו של רבי עקיבא ורבי טרפון לא שרר אור שכזה, ועל כן לא היה שייך להרוג שום אדם, מחשש שמא טרפה הוא.

פרשת תצוה

מקור: הרב שלמה לוונשטיין שליט"א